

PREBIVALSTVENI RAZVOJ V OBČINAH ŠENTJUR IN ŠMARJE MED LETOMA 1948 IN 1991

Anton Polšak

UDK 314.14(497.12-12)"1948/1991"

PREBIVALSTVENI RAZVOJ V OBČINAH ŠENTJUR IN ŠMARJE MED LETOMA 1948 IN 1991

Anton Polšak, Podpeč 14, 63225 Planina, Slovenija

UDC 314.14(497.12-12)"1948/1991"

DEMOGRAPHICAL GROWTH IN COMMUNITIES OF ŠENTJUR AND ŠMARJE FROM YEAR 1948 TO 1991

Anton Polšak, Podpeč 14, 63225 Planina, Slovenia

Članek predstavlja nekatere značilnosti razvoja prebivalstva manj razvitih občin Šentjur in Šmarje ob novi državni meji s Hrvaško.

The article presents some characteristics of population growth in two less developed communities of Šentjur and Šmarje near new border between Slovenia and Croatia.

Občini Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah spadata med najmanj razviti občini v Sloveniji. Občina Šmarje je sedaj postala še obmejna občina, kar bo še dodatno vplivalo na njen razvoj. Gospodarski razvoj obeh občin je za slovenskim povprečjem zaostajal ves čas po 2. svetovni vojni. Geografi so vzroke za nazadovanje teh dveh občin, še posebej pa za Kozjansko, ki obsega njihov južni del, iskali predvsem v odročni geografsko-prometni legi. V tem pogledu moramo izvesti Voglajnsko-Rogaško podolje, po katerem poteka pomembna prometna povezava med Celjem, Rogaško Slatino in Rogatecem ter njeno povezavo na magistralo Maribor-Ptuj-Zagreb. Poleg tega pa se na to smer navezuje še povezava s Podravjem (preko Poljčan in Haloz) in Kozjanskim ter Obsoteljem. Prav ta cestna povezava je vplivala tudi na gospodarski in s tem na prebivalstveni razvoj. Novo nastala državna meja med Slovenijo in Hrvaško je spet nov element, ki bo vplival na razvoj tega območja. Naj ob tem omenim samo dnevno migracijo delovne sile prek meje (npr. v Rogaško Slatino ali Rogatec).

V obravnavanem obdobju se skoraj na celotnem območju pojavljajo značilne posledice depopulacije. Pokrajina se prebivalstveno prazni, predvsem mlado prebivalstvo se odseljuje, število prebivalcev v večini naselij upada, z deagrarizacijo in depopulacijo se je veliko kmetij izpraznilo, prebivalstvo pa se stara. Z nekoliko zmanjšanim tempom se nadaljuje tudi odhajanje prebivalstva v tujino. Nekdaj obdelane površine se zaraščajo, spreminja se način agrarnega izkoriščanja. Modernizacija kmetijstva je bila vse do sedemdesetih let še zelo skromna. Nastalo je tudi nekaj industrijskih obratov, ki pa ne morejo

zaposliti vse delovne sile.

Določen napredek je prišel v sedemdesetih letih. Odprlo se je nekaj novih industrijskih obratov in se razširili obstoječi, v občinah so zgradili nekaj novih šol in izboljšali infrastrukturo. Junija 1974 je Kozjansko prizadel potres, ki je povzročil precej škode, vendar pa so ugodni krediti, ki so sledili, pripomogli k obnovitvi prenekatere domačije. V osemdesetih letih so se v nekaterih krajevnih skupnostih oziroma naseljih nadaljevali izrazita depopulacija in vrsta negativnih procesov, vendar pa so se oblikovali tudi nekateri šibki lokalni centri.

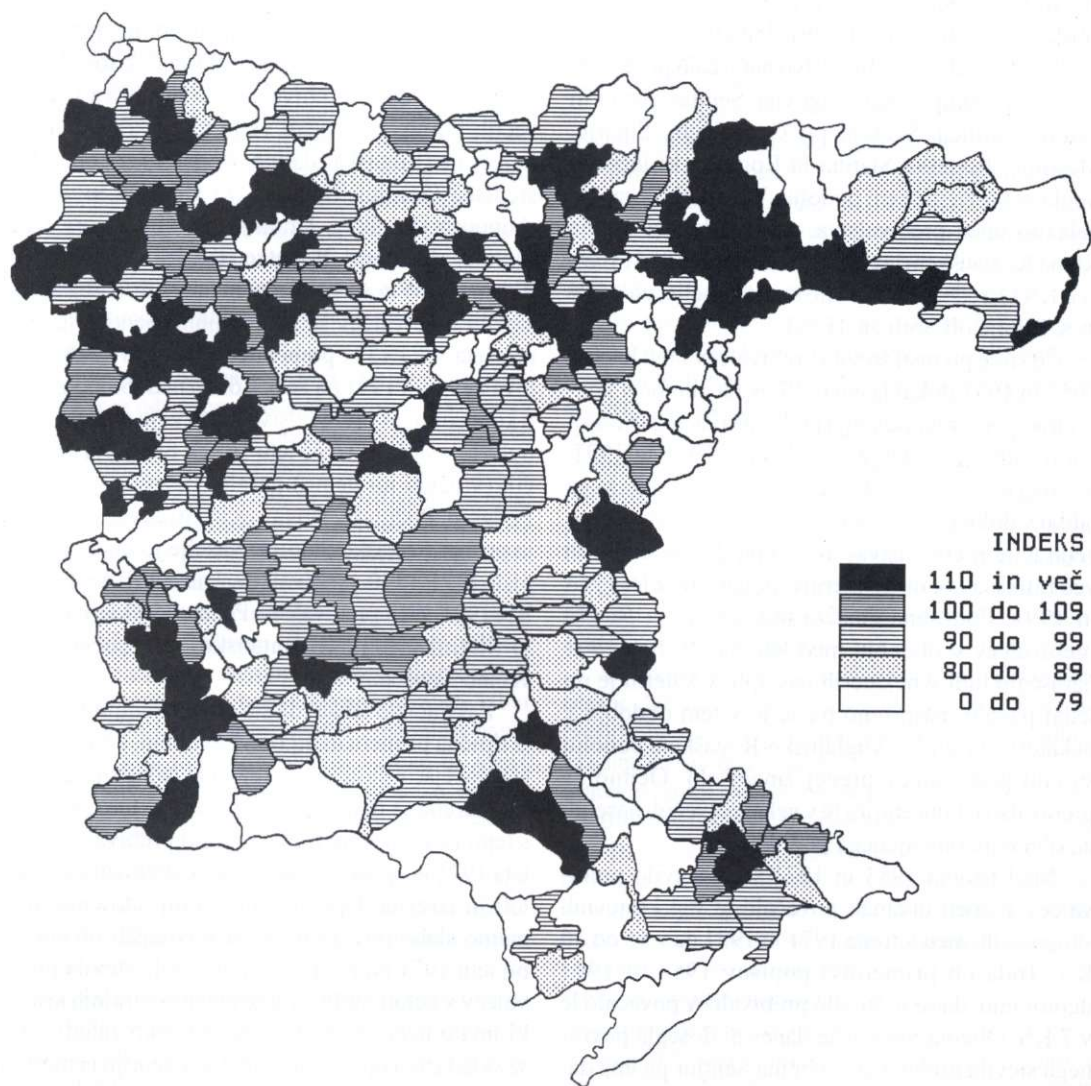
Diferenciacija območja, ki se je začela že v petdesetih letih z ustanovitvijo novih občin, poteka ves čas. Šentjur in Šmarje sta pridobila predvsem zaradi vloge občinskih središč. Rogaška Slatina se razvija predvsem na osnovi steklarne in zdraviliškega turizma. Kot posledica naštetih in še nekaterih drugih pojavov (politične usmeritve, politika do manj razvitih in demografsko ogroženih območij, kreditiranje kmetijske proizvodnje itd.) se je na območju občin Šentjur in Šmarje oblikovalo več tipov demografskih območij.

Število prebivalcev smo obravnavali po naseljih in krajevnih skupnostih v obdobju 1953 do 1991. Popis iz leta 1971 pokaže, da je do takrat število prebivalcev v večini naselij padalo, nato pa v celem raslo.

Slika 1 prikazuje razvoj prebivalstva med letoma 1953 in 1991 po naseljih. Na podlagi te karte je težko določiti posamezna območja, kjer je število prebivalcev naraščalo ali se zmanjševalo, ker so majhna in nepovezana. Vseeno pa lahko izdvojimo območje rasti števila prebivalcev okrog Šentjurja, Dramelj

Preglednica 1: Število prebivalcev v občini Šentjur pri Celju in občini Šmarje pri Jelšah po krajevnih skupnostih.

Krajevne skupnosti	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Blagovna	890	978	955	963	1053	1170
Dobje pri Planini	1483	1455	1230	1163	1160	1099
Dramlje	1845	1792	1704	1692	1696	1786
Gorica pri Slivnici	2081	2043	1904	1860	1938	1903
Kalobje	938	875	858	796	728	691
Loka pri Žusmu	1168	1130	918	804	804	816
Planina pri Sevnici	2060	2121	1887	1748	1799	1656
Ponikva pri Grobelnem	2282	2349	2355	2291	2271	2279
Prevotje	1071	1061	843	722	728	749
Šentjur-Center	3912	4167	4369	4906	3020	3622
Šentjur-okolica	-	-	-	-	3224	3546
Občina Šentjur	17730	17971	17023	16945	18421	19317
Bistrica ob Sotli	2199	2206	1939	1743	1732	1589
Buče	827	785	715	607	503	505
Dobovec pri Rogatcu	783	796	769	738	659	637
Donačka gora	1096	1096	1048	1050	995	894
Kostrivnica	1547	1559	1508	1389	1311	1298
Kozje	1317	1382	1248	1234	1211	1167
Kristan Vrh	1054	1034	1005	953	979	1071
Lesično	1355	1434	1143	1069	1008	948
Mestinje	967	956	892	913	941	937
Osredek	177	169	141	125	102	92
Podčetrtek	1287	1248	1114	1064	1114	1137
Podsreda	1128	1110	930	851	755	694
Polje ob Sotli	881	816	718	606	507	479
Pristava pri Mestinju	1690	1707	1563	1439	1403	1250
Rogaška Slatina	5124	5383	5756	6348	7662	8433
Rogatec	1043	1206	1227	1294	1401	1476
Sladka Gora	817	834	723	669	611	687
Stojno selo	789	790	764	732	616	576
Šentvid pri Grobelnem	1379	1324	1254	1287	1283	1347
Šmarje pri Jelšah	3329	3263	3405	3577	3817	3865
Tinsko	414	355	323	273	252	255
Vinski Vrh pri Slivnici	1071	1046	952	884	830	843
Virštanj	786	750	630	526	514	488
Zagorje	561	541	442	415	371	350
Zibika	977	948	880	822	812	789
Občina Šmarje	32598	32738	31089	30608	31389	31807

Slika 1: Indeks rasti števila prebivalcev med letoma 1971 in 1991.

in Grobelnega v šentjurski občini in območja okrog Šmarja pri Jelšah, Rogaške Slatine in Rogatec, nekaterih krajev ob Sotli (Sv. Ema, Podčetrtek in Ples ob Sotli) ter Kozje, Ješovec in Vojsko na Kozjanskem v šmarski občini. Pregled krajevnih skupnosti pokaže, da je prebivalstvo naraščalo predvsem v krajevnih skupnostih Blagovna, Šentjur-center in Šentjur-okolica, Šentvid pri Grobelnem, Šmarje, Mestinje, Rogaška Slatina in Rogatec, ki ležijo v Voglajnsko-Rogaškem podolju. Vsa ostala območja beležijo upad prebivalstva, od tega beleži večina KS na Kozjanskem upad prebivalstva nad 20 % (največ KS Osrednek, ki ima eno samo naselje, za 46 % in KS Polje ob Sotli za 41 %).

Če so se po rasti števila prebivalcev med letoma 1953 in 1991 dokaj jasno oblikovala območja koncentracije in zmanjševanja prebivalstva, tega ne moremo trditi za obdobje med letoma 1971 in 1991. Razlika med Voglajnsko-Rogaškim podoljem, ki ga lahko v določenem smislu štejejo za območje koncentracije prebivalstva, in južnim delom občin ni več tolikšna kot ob primerjavi podatkov iz let 1953 in 1991. Podrobna analiza pokaže, da je število prebivalcev v obdobju med letoma 1971 in 1991 naraščalo tudi v nekaterih naseljih, v katerih je do tedaj padalo, nasprotno pa se je v tem obdobju v nekaterih naseljih v Voglajnsko-Rogaškem podolju število prebivalcev precej zmanjšalo. Očitno se prebivalstvo koncentrira le v nekaj največjih naseljih na območju omenjenega podolja.

Med letoma 1953 in 1971 se je število prebivalcev v obeh občinah povečalo le v 4 krajevnih skupnostih, med letoma 1971 in 1991 pa v 15 od 36 KS. Toda ob primerjavi popisov 1953 in 1991 ugotovimo, da se je število prebivalcev povečalo le v 7 KS. Občina Šmarje še danes ni dosegla povojnega števila prebivalcev, občina Šentjur pa ima danes okoli 1600 prebivalcev več kot takrat (ob popisu 1948). Leta 1948 sta obe občini imeli 50 328, leta 1953 50 709, leta 1961 48 112, leta 1971 47 553, leta 1981 49 810 in leta 1991 51 124 prebivalcev. Tudi ti podatki kažejo, da se je število prebivalcev

v celoti zadnjih 20 let večalo.

V desetletju med letoma 1981 in 1991 je kljub naraščanju prebivalstva v obeh občinah število prebivalcev padalo še vedno v 181 naseljih, v 120 se je povečevalo, v 7 je ostalo nespremenjeno, dve naselji pa so ukinili oziroma priključili k sosednjim. To pomeni, da se prebivalstvo koncentrira v nekaj večjih krajih. Predvsem velja to za kraje z nekaj industrije (Rogaška Slatina, Rogatec), za občinska središča (Šentjur, Šmarje), za središča krajevnih skupnosti (Ponikva, Dramlje, Planina, Gorica pri Slivnici, Mestinje, Rogatec, Kozje, Podčetrtek in Kristan Vrh) in še v nekaterih naseljih, ki pa so po številu prebivalcev še zelo majhni. Šentjur je imel npr. leta 1971 1331 prebivalcev, leta 1981 2082 prebivalcev, leta 1991 pa že 4546. To nedvomno govori o koncentraciji prebivalstva in razvoju naselja, toda treba je vedeti, da so po letu 1981 k Šentjuru priključili (v celoti ali delno) naselja Bezovje, Črnolica, Podgrad, Podgorje, Nova vas in Hruševce. Podoben je primer Rogaške Slatine. Naselje je imelo po popisu 1971 1830 prebivalcev, leta 1981 že 4259 in leta 1991 4914 prebivalcev. Po letu 1971 so k Rogaški Slatini priključili Ratansko vas, Ločendol in večino Tržišča.

Zaključimo lahko, da sta občini Šentjur in Šmarje tipična primera manj razvitih občin, kjer se je šele v novejšem času začela razvijati industrija, deloma tudi terciarne dejavnosti in infrastruktura. Skladno s temi procesi se je razvijalo tudi prebivalstvo. Do leta 1971 je opazno zmanjševanje prebivalstva v celoti in izrazita depopulacija v bolj odročnih, prometno slabo povezanih in hribovitejših območjih, po letu 1971 pa je opazno povečanje števila prebivalcev v celoti, oblikovanje nekaj centralnih krajev, ki imajo neko določeno populacijsko zaledje (kar se sklada tudi npr. s Christallerjevo teorijo centralnih krajev) in še vedno depopulacijo izrazito agrarnih območij s pomanjkljivo infrastrukturo.

1. Popisi prebivalstva 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. Zavod R Slovenije za statistiko.